

Høgskulen
på Vestlandet

BACHELOROPPGAVE

Traumesensitiv omsorg i møte med
enslige mindreårige asylsøkere

Trauma-informed care with
unaccompanied minor refugees

Kandidatnummer: 337

Isabell Langlo

Bachelor i sosialt arbeid
Fakultet for helse- og sosialvitenskap
Institutt for velferd og deltakelse
20.05.2020

Antall ord: 10107 (Alternativ A)

Jeg bekrefter at arbeidet er selvstendig utarbeidet, og at referanser/kildehenvisninger til alle kilder som er brukt i arbeidet er oppgitt, jf. Forskrift om studium og eksamen ved Høgskulen på Vestlandet, § 12-1

Abstract

This assignment is a literature study about unaccompanied minor refugees and their living conditions. This work shows how social workers can use trauma-informed care while strengthening and helping these children. It is my own experience working with unaccompanied minor refugees, that underlies the choice of this topic. By comprehension and ability to see each and every child, caregivers can strengthen the children's present and future. When the children arrive in Norway, they have already experienced an uncertain existence. This makes it important to make the period after arrival, as meaningful as possible, even though it is characterized by uncertainty and temporality. The literature study's main focus is the unaccompanied minors who are under 15 years old when they arrive. These children are placed in care centers for unaccompanied minor refugees. The Norwegian child welfare is responsible for their care.

Innholdsfortegnelse

Abstract	2
1.0 Introduksjon	4
1.1 <i>Presentasjon av problemstilling</i>	4
1.2 <i>Valg av tema</i>	5
2.0 Metode	5
2.1 <i>Valg av metode</i>	5
2.2 <i>Søkeprosess</i>	6
2.3 <i>Valg av litteratur</i>	6
2.4 <i>Kritikk av fremgangsmåte</i>	7
3.0 Presentasjon av teori	8
3.1 <i>Hvem er de enslige mindreårige asylsøkerne?</i>	8
3.2 <i>Miljøterapi</i>	9
3.3 <i>Kultursensitivitet</i>	10
3.3.1 <i>Kritisk refleksjon</i>	11
3.4 <i>Ventetiden</i>	11
3.4.1 <i>Skolegang og aktiviteter</i>	12
3.5 <i>Traumesensitiv omsorg</i>	14
3.5.1 <i>Trygghet</i>	15
3.5.2 <i>Relasjon</i>	16
3.5.3 <i>Følelsesregulering</i>	17
4.0 Drøfting	18
4.1 <i>Traumesensitiv omsorg i møte med EMA</i>	18
4.2 <i>Skolegang og aktiviteter</i>	19
4.3 <i>Mestring, informasjon og tillit</i>	22
5.0 Avslutning	26
6.0 Litteraturliste	27

1.0 Introduksjon

Omsorgen for enslige mindreårige flyktninger under 15 år ligger i Norge hos det statlige barnevernet. Etter ankomsten bor barna i egne omsorgssentre mens asylprosessen pågår. De profesjonelle omsorgsgiverne får en sentral rolle fordi barna ofte ikke har andre voksne å støtte seg til (Skårdalsmo & Harnischfeger, 2017, s. 7). Dette er barn som har mange ulike grunner til å flykte, det kan skyldes en politisk utrygg situasjon i hjemlandet, det kan skyldes krig, det kan skyldes ekstrem tørke, sult eller naturkatastrofer, eller at man har en religion eller bakgrunn som ikke aksepteres og gjør en spesielt utsatt. Barn som flykter fra krig og konflikt får barndommen sin satt på vent – og når de kommer til Norge må de fortsette å vente. Mange får aldri barndommen sin tilbake (Sommerseth, 2017).

I 2007 overtok det statlige barnevernet ansvaret for enslige mindreårige asylsøkere (heretter kalt EMA) under 15 år, i den første mottaksfasen. Lov om barneverntjenester av 1992 (bvl.) fikk tilført et nytt kapittel 5 A om omsorgssentre for EMA. Bakgrunnen for denne omsorgsreformen var en langvarig diskusjon og politisk uenighet knyttet til hvor i systemet disse barna hørte hjemme (Stang, 2020, s. 138).

I denne oppgaven ønsker jeg å se nærmere på hvordan sosialarbeidere gjennom sitt arbeid kan møte denne gruppen barn og unge. I 2019 hadde jeg praksis hos et omsorgssenter for EMA. Menneskemøtene og situasjonene jeg opplevde i dette arbeidet gjorde sterke inntrykk. Jeg har gått fra å kun ha kunnskaper om denne gruppen fra offentlige kanaler, til å ha utviklet interesse, nysgjerrighet og engasjement for denne disse barna. Hovedfokuset i oppgaven vil ligge på barna og ungdommene som er under 15 år ved ankomst, og som blir ivaretatt av barnevernet og plassert i omsorgssenter. Forskning om EMA viser at dette er en spesielt sårbar gruppe barn og unge, som også er særlig utsatt for psykiske plager fordi de er adskilt fra nære omsorgspersoner og at de er spesielt utsatt for traumatiske erfaringer både før, under og etter flukten fra hjemlandet (Eide & Lidén, 2012, s. 196).

1.1 Presentasjon av problemstilling

I denne oppgaven velger jeg å ta for seg sosialfaglig arbeid i møte med EMA. Videre ønsker jeg å se nærmere på hvordan og hvorfor det kan være nyttig å bruke traumesensitiv omsorg i møte med denne gruppen sårbare barn og ungdommer. Ut i fra hva jeg har nevnt, har jeg falt på følgende problemstilling: *“Hvordan kan traumesensitiv tilnærming fremme god omsorg i møte med enslige mindreårige asylsøkere?”*

1.2 Valg av tema

Å være på flukt fra sitt hjemland er en krevende prosess. Kontinuiteten og tryggheten i tilværelsen blir borte, familiebandene og det sosiale nettverket fragmentert, og man må leve med den konstante usikkerheten om hva fremtiden bringer. Ofte har man også vært utsatt for en rekke belastende faktorer som preger helsetilstanden og mulighetene for å takle livet på flukt. Lang ventetid i mottakerland under midlertidige forhold og usikkerhet om hvorvidt man får bli, er ytterlige risikofaktorer for psykiske helseproblemer (Helsedirektoratet, 2009, s. 49).

Som tidligere nevnt, vekte praksisperioden min et engasjement for dette temaet. Som student hos omsorgssenter for EMA, tar jeg med meg verdifull erfaring for yrkeslivet videre.

Omsorgssenteret jeg arbeidet hos, brukte traumesensitiv tilnærming. Jeg opplevde dette som en interessant metode å arbeide etter og ønsker å finne ut mer om hvordan denne metoden påvirker forholdet mellom EMA og de profesjonelle omsorgsgiverne. Gjennom oppgaven ønsker jeg å finne ut mer om hvordan sosialarbeidere kan møte EMA på en god og profesjonell måte og hvilke utfordringer traumesensitiv omsorg kan innebære.

2.0 Metode

2.1 Valg av metode

Vi trenger ulike metoder både til å få frem ny kunnskap og til å etterprøve i hvilken grad påstander er sanne, gyldige eller holdbare. Metoden forteller oss noe om hvordan vi bør gå til verks for å fremskaffe eller etterprøve kunnskap. Begrunnelsen for å velge akkurat en bestemt metode er at vi mener at akkurat den metoden egner seg best til å belyse det spørsmålet eller problemstillingen vi har stilt på en best mulig måte. Metoden er redskapet vårt i møte med noe vi vil undersøke. Metoden hjelper oss til å samle inn data, det vil si informasjonen vi trenger til undersøkelsen vår (Dalland, 2017, s. 51-52).

I oppgaven min har jeg valgt å bruke litteraturstudie. På denne måten kan jeg se hvilke kunnskaper som allerede eksisterer på feltet og temaet jeg ønsker å utforske. I litteraturen finner vi teori som kan hjelpe oss til å se hvilke data vi trenger, og deretter til bedre å forstå det materialet vi har samlet inn. Forskning og litteratur bidrar til å belyse problemstillingen, eller kanskje gi arbeidet vårt en ny retning (Dalland, 2017, s. 222). Denne metoden krever at jeg må sette meg inn i litteratur som allerede er publisert og knytte denne opp til det jeg finner relevant for å belyse problemstillingen min. Grunnen til jeg har valgt litteraturstudie som

undersøkellesdesign, er fordi jeg opplever denne metoden som god for å utvide og utvikle egen fagkunnskap.

2.2 Søkeprosess

I søkeprosessen har jeg fått tilgang til god og relevant litteratur i form av bøker hos biblioteket. Denne litteraturen vil være gjennomgående i oppgaven min. Jeg har også funnet relevante artikler i Bufetat sitt nettbibliotek. Videre har jeg funnet litteratur via De regionale ressursentrene om vold, traumatisk stress og selvmordsforebygging (RVTS) Sør sin kompetanseweb: TraumeBevisst. I søken etter vitenskapelige forskningsartikler har jeg brukt ”Oria” som søkedatabase. Her har jeg brukt søkeord som: enslige mindreårige asylsøkere, enslige mindreårige flyktninger, traumebevisst omsorg, traumesensitiv omsorg og traumer. Jeg har også kombinert disse søkeordene med samme kombinasjoner på engelsk. Ved hjelp av disse søkeordene fant jeg frem til de forskningsartiklene jeg fant mest relevant for å belyse teamet og problemstillingen min.

2.3 Valg av litteratur

I søket etter forskningsartikler har jeg begrenset søket mitt til artikler som tidligst ble publisert i 2010. Jeg har bevisst søkt etter artikler som belyser flere sider av det å være EMA. Jeg har også lett etter artikler som fremmer barna og ungdommene sin egen stemme, som eksperter på egne liv. Det har også vært ønskelig med forskningsartikler som retter fokus mot og får frem sider og erfaringer ved det å være profesjonell omsorgsgiver for denne gruppen.

Envor M. Bjørge Skårdalsmo & Jessica Harnischfeger (2017), *Vær snill! - Råd fra enslige mindreårige asylsøkere og flyktninger til voksne omsorgsgivere*

Artikkelen tar for seg intervjuer av 66 flyktningbarn som kom alene til Norge før de fylte 15 år. Videre blir de spurt om de har råd til voksne som arbeider for å hjelpe barn i deres situasjon. Flere av ungdommene hadde følgende råd å gi til omsorgsgiverne: Vær snill, innta vårt perspektiv, hjelp meg og gi reglene mening (Skårdalsmo & Harnischfeger, 2017, s. 9). Undersøkelsen bygger videre på disse rådene og drøfter hvilken betydning rådene kan ha for profesjonelle omsorgsgivere.

Marko Valenta & Marianne Garvik (2019), *Enslige mindreårige asylsøkere – opplevelser av midlertidighet og mestrings*

I de siste årene har man sett en kraftig økning i antall avslag på asylsøknader fra enslige mindreårige. Denne artikkelen tar for seg EMA sine opplevelser og håndtering rundt usikkerheten rundt oppholdstillatelser og frykt for avslag. Videre ser den på hvordan midlertidigheten virker inn på barna og ungdommenes mestring og livskvalitet.

Ellis I. Barowsky & Thomas McIntyre (2010) *Migration and Relocation Trauma of Young Refugees and Asylum Seekers: Awareness as Prelude to Effective Intervention*

Artikkelen tar for seg hvilken belastning det å være på flukt har for barn. Konsekvensene av stress hos barn er større, ettersom de har færre og mindre utviklede mestringsmekanismer enn voksne. Den tar videre for seg omstillingene barna og ungdommene går gjennom ved ankomst til et nytt land. De skal mestre et nytt språk, integreres i en fremmed kultur og forstå seg på nye kulturelle koder. Artikkelen ser også på hvordan barn tar med seg verdiene fra eget land og kultur i møte med alt det nye.

2.4 Kritikk av fremgangsmåte

Metodekritikk handler om å vurdere hvordan metoden har fungert, sett opp mot mulige alternative metoder (Dalland, 2017, s. 225). Ved å reflektere over metoden jeg har valgt, kan jeg finne både sterke og svake sider ved oppgaven min. Ved hjelp av litteraturstudie som undersøkelsesdesign, har jeg fått fremmet hvilke kunnskaper som allerede eksisterer på det feltet jeg har valgt. Metoden har videre gjort det mulig å ha rask tilgang på et bredt utvalgt av data og litteratur. Det har igjen bidratt til økt kunnskap, som var ønskelig med tanke på mitt valgte forskningsdesign. Valget av litteraturstudie har også gjort det oversiktlig å finne tilbake til kildene mine underveis i skriveprosessen.

I litteraturstudiet mitt har jeg brukt litteratur som allerede eksisterer. Dette kan medføre en risiko ved at egen vikling kanskje ikke blir helt som ønsket. Man kan også havne i en situasjon hvor det er begrenset hvor mye forskning som eksisterer på valgt tema, eller at man ikke finner data som er relevant for å belyse problemstillingen sin. Når man selv velger ut forskningsartiklene som skal brukes i oppgaven, kan dette føre til at utvalget blir selektivt. Dette er videre noe man bør man stille seg kritisk til. Ved et selektivt utvalgt, mener jeg at man velger ut studier som fremmer for mye støtte til sitt eget standpunkt. Ved å se på eget arbeid og fremgangsmåte med et reflekterende og kritisk blikk, kan man unngå at oppgaven bidrar til feiltolkning.

3.0 Presentasjon av teori

I denne delen vil jeg ta for meg hvem EMA er. Videre vil jeg se på hvilke rammer de lever under i løpet av oppholdet på omsorgssenteret. Jeg vil presentere hva miljøterapi innebærer, hva som ligger i begrepene kultursensitivitet og kritisk refleksjon, og videre hvordan dette påvirker profesjonelle omsorgsgivere i møte med EMA. Deretter ser jeg nærmere på hvordan ventetiden preger barna og ungdommene, samtidig som jeg belyser hvilken betydning skolegang og aktiviteter har for dem.

3.1 Hvem er de enslige mindreårige asylsøkerne?

EMA er en spesielt sårbar gruppe barn. Dette er barn som kommer til Norge uten sin nærmeste familie, og er uten sine foreldres umiddelbare omsorg, veiledning og beskyttelse. De enslige mindreårige kommer fra samfunn med krig og konflikter, eller annen organisert vold. Mange av barna har opplevd tap, sorg, selv opplevd vold eller vært vitne til vold og andre traumatiske opplevelser. Å gjenkjenne barnas traumereaksjoner og gi ønsker respons er viktig i omsorgsarbeidet. De trenger hjelp og støtte til å orientere seg i det norske samfunnet, til å lære seg norsk og til å forstå og tolke norsk kultur og levemåte for barn og unge. (Christie, Døhlle & Eide, 2011, s. 58).

Barna utgjør en fjerdedel av asylsøkerne som kommer til Norge. På mange måter er barna den mest sårbare gruppa asylsøkere, og mange har med seg opplevelser og erfaringer som i stor grad preger livet deres (Ruud, 2011, s. 217) Mange ulike livssituasjoner kan være bakgrunnen for at et barn eller en ungdom søker asyl i Norge. Noen blir sendt fra familien sin, i den hensikt senere å kunne få familien hit. Mange EMA har med seg historier de er blitt bedt om å fortelle når de kommer til det nye landet. Det er ikke vanskelig å forestille seg hvor stort press dette kan representere – det å ikke kunne fortelle sannheten, men å holde seg til en historie som ikke stemmer (Ruud, 2011, s. 219)

Det er det statlige barnevernet som har ansvar for bosetting og oppfølging av EMA under 15 år. Enslige mindreårige som oppgir at de er under 15 år ved ankomsten i Norge, vil de få bosted hos et omsorgssenter. Det er UDI (Utlendingsdirektoratet) som behandler søknader om beskyttelse i Norge. Her får barna og ungdommene sjansen til å fortelle historien sin og hvorfor de har kommet til Norge gjennom et asylintervju. Dersom barnet eller ungdommen får avslag på søknaden sin, vil de få hjelp med returen til hjemlandet sitt. Får de

oppholdstillatelse i Norge, vil de bo på omsorgssenteret til man finner en kommune som kan ta imot barna for videre bosetting (Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet, 2012, 0:45)

Selv om de aldersmessig er mindreårige, har de i mange år måttet være selvstendige. De har flyktet og søkt asyl i et nytt land og har måttet stole på egne krefter. Mange har allerede før flukten måttet ta voksenroller. Situasjonen deres har krevd at de har måttet tatt mer ansvar enn de fleste andre på egen alder. Møtet med Norge snur mye av dette på hodet. Ved ankomst blir de plassert under barnevernet sin omsorg og innlemmet i et system som gir dem lite handlingsrom. Samtidig skal de lære å beherske et nytt samfunn – med nytt språk, nye normer, regler og krav – både faglig og sosialt (Berg, 2020, s. 206)

3.2 Miljøterapi

Barn og unge som har opplevd komplekse traumer, mangler ofte et fullt utviklet språk for å gi uttrykk for sine behov og ønsker. De trenger et tilbud som gir dem mulighet til å arbeide med sine vansker i hverdagen, med kvalifiserte voksne som forstår dem og kan holde ut med dem. Å være miljøterapeut for barn som strever med reguleringsvansker er en krevende oppgave (Amble & Dahl-Johansen, 2016, s. 8).

Miljøterapi handler blant annet om å arbeide i og med den institusjonelle hverdagen. Hverdagen har tilbakevendende struktur som morgenvekking, måltider, faste aktiviteter og legging. Dette er situasjoner der barna og de unge er spesielt påvirkelige, eller som ligger spesielt godt til rette for sosial kontakt og læring (Larsen, 2018, s. 144). Et meningsfullt opphold i en miljøterapeutisk organisasjon øker muligheten for et mer meningsfullt liv etter tiden i institusjonen. Men for at dette skal bli en mulighet, må den miljøterapeutiske institusjonen ha en høy grad av faglighet med miljøterapeuter som er godt egnet, og som har en høy profesjonell kompetanse (Larsen, 2018, s. 44).

I sitt arbeid møter miljøterapeutene barnas og de unges traumer, skuffelser og nederlag. Men de møter også håp, drømmer og lengsler. Gjennom at voksne holder ut og holder av, gis barn og unge mulighet for å integrere opplevelser av for eksempel motstridende følelser og erfaringer med voksne som kan representere både grenser og kontakt (Larsen, 2018, s. 138). Traumatiserte barn og unge som ikke har fått hjelp til å bearbeide traumene sine, lever dem igjen og igjen. I sitt forsøk på å løse dem opprettholdes de og forsterkes over tid. Jo lengre dette har pågått, desto mer blir det en del av barnets eller den unges virkelighetsbilde (Larsen,

2018, s. 35). Det har vært lite forskning på asylsøkerbarn. De blir oppfattet som en sårbar gruppe som trenger sensitivitet og beskyttelse. Det er imidlertid viktig å minne om at selv om barna og ungdommene kan ha hatt en problematisk fortid, er de fleste mestrende og velfungerende, og tilpasser seg gradvis det norske samfunnet dersom de blir gitt gode betingelser (Ruud, 2011, s. 220).

Miljøterapi er et godt egnet behandlingstilbud fordi det kan hjelpe flere enn spesialisthelsetjenesten har kapasitet til. På barnevernsinstitusjonene har miljøpersonalet mulighet til å arbeide terapeutisk i den hverdagen der barnet eller ungdommen lever. Miljøterapi har viktige terapeutiske egenskaper som egner seg spesielt godt for barn og unge som har opplevd komplekse traumer eller utviklingstraumer:

- Et miljø kan dele omsorgsoppgaven på flere, slik at omsorgspersonene er tålmodige ovenfor krevende samspill.
- Et miljø kan tilby terapi uten at det kreves et fullt utviklet språk.
- Et miljø kan tilby terapi idet en anledning oppstår i hverdagen (Amble & Dahl-Johansen, 2016, s. 20-21).

Miljøterapeutene har mulighet til å være sammen med barna og ungdommene i det øyeblikket en læringsmulighet oppstår. Man kan for eksempel få vist barna og ungdommene at de kan få hjelp med å roe seg ned i en reell stressituasjon (Amble & Dahl-Johansen, 2016, s. 30).

3.3 Kultursensitivitet

Kulturforståelse er et grunnleggende studieområde for pedagoger og helse- og sosialarbeidere. Behovet for kulturforståelse i profesjonelt arbeid henger nøye sammen med ideen om at alle mennesker skal behandles likt. Dette idealet forutsetter at hver enkelt person får hjelp basert på deres egne verdier og kultur. På en måte forutsetter likebehandling at alle behandles forskjellig, med utgangspunkt i den sammenhengen og den kulturen de identifiserer seg med (Jensen & Ulleberg, 2011, s. 237).

Kultursensitivitet er et uttrykk for hvor følsom eller sensitiv man er i møte med mennesker fra en annen kultur og hvor følsom man er ovenfor tradisjoner og atferd i denne kulturen. Vi kan også tenke på kultursensitivitet som en profesjonell fremgangsmåte i møte med mennesker fra

en annen kultur. Kultursensitivitet kan da åpne for spørsmål med utgangspunkt i forskjeller og likheter. Ved en bevissthet om at et hvert møte med brukere eller klienter kan betraktes som et kulturmøte, kan vi oppøve vår egen følsomhet og forståelse av våre møter med mennesker fra andre kulturer. På denne måten kan vi utvikle en kulturkompetanse, der våre kunnskaper og sensitivitet knyttet til kultur viser seg i konkrete møter med forskjellige mennesker (Jensen & Ulleberg, 2011, s. 226-227).

En bevissthet over egen kulturelle bakgrunn, yrkesrolle og maktposisjon kan oppøves gjennom systematisk kritisk refleksjon og kan bidra til bedre forutsetninger for å undersøke og forstå andre perspektiver og livssituasjoner. Ved å vende blikket for seg selv, egen profesjon og rolle, kan sosialarbeidere bli mer bevisst på hvordan de utøver det barnevernfaglige arbeidet, påvirket av blant annet dominerende sosiale og kulturelle normer og konvensjoner (Rugkåsa, Ylvisåker & Eide, 2017, s. 27). Den enkelte sosialarbeider må være bevisst rundt egen rolle som kulturbærer og hvordan egen kulturell bakgrunn virker inn på atferd, verdier og normer. Man må være klar over hvilken kulturbestemt ballast man møter brukeren med (Skytte, 2018, s. 286).

3.3.1 Kritisk refleksjon

Kritisk refleksjon kan være nyttig for omsorgspersoner som står ovenfor arbeid med barn og unge i en utfordrende livsfase. En hensikt med kritisk refleksjon er å utvikle kunnskaper i og om profesjonell praksis. Målet er å lære å identifisere sammensatte og skjulte antakelser om sosiale og kulturelle forhold. Dette gir mulighet til å endre forståelser og perspektiver. Kritisk refleksjon innebærer å øke bevisstheten rundt profesjonsutøvelsen. Videre å søke en fordypet forståelse for egen yrkesutøvelse, rolle og funksjon (Rugkåsa et. al, 2017, s. 87). Gjennom kritisk refleksjon kan vi undersøke hvordan komplekse maktrelasjoner, strukturelle rammevilkår, lojalitetsforhold og personlige verdier inngår i og får konsekvenser for menneskers liv. Kritisk refleksjon kan derfor bidra til en bedre forståelse av sosialarbeideres posisjon, rammer og handlingsrom. Ikke minst kan det føre til forståelse av andre menneskers liv og handling (Rugkåsa et. al, 2017, s. 99).

3.4 Ventetiden

For mange av de mindreårige asylsøkerne kan livet oppleves som fullt av uvisshet, savn og kaos. Da er det av stor betydning at dagliglivet i størst mulig grad er forutsigbart og oversiktlig. Når situasjonen inni personen er kaotisk, hjelper det at de ytre forholdene er

oversiktlige (Ruud, 2011, s. 227). Ventetiden på omsorgssentrene eller mottakene for den eldste gruppen bli langvarig. Usikkerheten er også i stor grad knyttet til hvilket svar de får på sine asylsøknader, om de får opphold og blir bosatt i en kommune eller om de blir returnert til hjemlandet sitt (Eide & Lidén, 2012, s.183). Dagene på omsorgssenteret er ofte preget av venting og usikkerhet, samt barnas tilvenning til nye normer og regler, språkopplæring og nettverksbygging. Særlig er det behandlingen av asylsøknader og deretter bosetting eller eventuell retur, som tar opp mye av konsentrasjonen for både barna og omsorgsarbeiderne (Eide & Lidén, 2012, s. 187).

Det å leve en del av barndommen på vent, er potensielt skadelig. Det er stor forskjell på å være asylsøker i 35-40 års alderen, og på å være mellom åtte til ti år. For en voksen er ikke fire år så lang tid, mens for et barn er dette år som skal brukes til utvikling og vekst. For EMA er det også et enormt stress å gå og vente på svar på asylsøknaden. Andre beboere får kanskje positive vedtak, selv om de har vært i landet i kortere tid. Dette skaper uro, fortvilelse og frustrasjon. Derfor bør ventetiden være kortest mulig (Ruud, 2011, s. 220). For mange asylsøkere vil det oppleves som om livet stopper opp i den tiden de venter på svar på asylsøknaden. I møte med ungdommene eller barna vil kommentarer som handler om fortid eller fremtid, uavhengig på svaret på søknaden, kunne medvirke til en opplevelse av et sammenhengende liv. Selv om barna og ungdommene opplever å være i en belastende ventesituasjon, stopper ikke utviklingen opp. Å medvirke til en opplevelse av mening og sammenheng, vil være positivt (Ruud, 2011, s. 230).

Det har vist seg tidligere at disse barna opplever det som positivt at de får bo sammen med barn som er i samme situasjon fordi det skaper trygghet og fellesskap. Det blir også pekt på at omsorgssentrene fører til at vi får styrket og videreutviklet barnevernfaglig, flyktning faglig og psykososial kompetanse som er knyttet til denne gruppen barn. Med omsorgssentre kan det også etableres permanente samarbeidsrutiner med hjelpeinstanser og tjenester i lokalsamfunnet (Eide & Lidén, 2012, s.186).

3.4.1 Skolegang og aktiviteter

Deltakelse i skolen kan hjelpe flyktningbarn- og ungdommer med å bygge opp den nødvendige kompetansen og forståelsen som angår vesentlige sider ved tilværelsen per dags dato, men også i fremtiden i Norge. Å høre til og delta i ulike sosiale fellesskap – i og utenfor skolen –

samt å ha et formål i livet bidrar til en positiv utvikling av de enslige mindreåriges mestringsevne, selvfølelse og identitet (Pastoor, 2020, s. 228). Tilgang til skole, som et sted å lære og et sted å være, er av avgjørende betydning for å gi enslige mindreårige mulighet til å kunne utvikle og ta i bruk sitt fulle læringspotensial når de skal finne sin plass i Norge. Ved å skape rom for trygghet, tilhørighet og mestring kan skolen fremme EMAs utvikling (Pastoor, 2020, s. 230). For å kunne lykkes i skolen er de enslige avhengig av oppfølging og støtte både i og utenfor skolen. Både med hensyn til de faglige, men også psykososiale utfordringene de møter. Det er viktig at lærere og andre skoleansatte får kunnskap om kompetanse om hvordan opplevelser fra krig, flukt og eksil kan påvirke læringsforutsetningene, fungering og trivsel i skolen og problemer som kan oppstå underveis (Pastoor, 2020, s. 224).

Skolen er en viktig arena for læring og sosialisering. Forutsetningene for å starte i norsk skole er ulike. Enkelte av dem har omtrent ingen skolegang fra før og kan kanskje hverken lese eller skrive, mens har kan ha flere års skolegang bak seg. For å gi et barn tilpasset undervisning forutsettes det at man har kartlagt hvilket nivå barnet fungerer på, slik at kravene tilpasses der etter. Det å oppleve å mestre skolefagene handler om at det verken er for enkelt eller for vanskelig (Ruud, 2011, s. 224). Et dilemma for mindreårige asylsøkere er at de ikke vet om de skal bli eller dra, og hvilken utdanning er det da vits i å satse på? (Ruud, 2011, s. 225).

Ledigang er roten til mye ondt, og i en vanskelig ventetid vil det være positivt for barn og unge å kunne fylle tiden med meningsfylte aktiviteter. Flere asylmottak og omsorgssentre gjør en god jobb ved å ha et tilfang av aktiviteter som ungdommene kan delta i (Ruud, 2011, s. 229). De faste, men også noen ganger spontane aktivitetene i den miljøterapeutiske institusjon utgjør en del av den miljøterapeutiske grunnstrukturen. De miljøterapeutiske aktivitetene kan brukes for å kartlegge barn og unges innstillinger og ferdigheter, og de kan brukes i jegbyggende arbeid og i arbeidet med å utvikle større selvstendighet og sosial kompetanse (Larsen, 2018, s. 123). Aktiviteter betyr lek og alvor i en god kombinasjon. Aktiviteter i gruppe for barn og unge gir mulighet for å arbeide med og å kunne utvikle samspillferdigheter og samspillkompetanse. Videre gir aktivitetene muligheter for utforskning og mestring (Larsen, 2018, s. 124).

3.5 Traumesensitiv omsorg

I traumesensitiv tilnærming ligger det en forståelse av at barndomskrenkelser kan skape vansker på kort sikt, men at vanskene for noen også kan vare livet ut. Når et barn utsettes for krenkende eller skremmende opplevelser, eller ikke får sine sentrale behov møtt tidlig i livet, snakker vi om utviklingstraumer. Det ligger i betegnelsen utviklingstraume at barnets utvikling påvirkes og skades. Ofte brukes også begrepet komplekse traumer for å beskrive det samme (Jørgensen & Steinkopf, 2013, s. 10). Den traumesensitive tilnærmingen bygger på en erkjennelse av at det i mange av livets normale situasjoner, og særlig når personer er sårbare, kan oppstå følelser som minner dem om og trigger krenkelser de har opplevd tidligere i livet. Det er essensielt å forstå hva som skjer når minner trigges for å kunne møte barnets reaksjoner. Når gamle ubearbeidede krenkelser blir trigget, vil "farealarmen" gå og barnets forsvarsverk trer i kraft. Barnet kan da oppleve at krenkelsen skjer nå (Andersen, 2014, s. 55).

Alle barn og unge trenger å oppleve hvordan beskyttelse fungerer for å bli rustet til å håndtere potensielt traumatiske situasjoner, uavhengig av om de har opplevd traumer eller ikke. EMA som ikke har hatt forutsetninger for, eller har fått hjelp til å håndtere traumer, kan få hjelp til dette av miljøterapeuter. Den traumesensitive forståelsen er nyttig fordi det blir tydelig hvorfor det ikke virker å benytte kontrollerende og straffende reaksjoner ovenfor de traumatiserte barna og ungdommene (Amble & Dahl-Johansen, 2016, s. 68). Traumesensitiv omsorg fokuserer på hvordan traumer kan påvirke barn og unges fungering og hvordan man skal behandle og reparere skadene. Omsorgspersoner og andre som møter disse barna i yrkessammenheng, bør forstå at negativt samspill med barna kan skyldes traumer. Videre hvordan man kan møte dem for å fremme bedre samspill. Modellen baserer seg på kunnskap om traumers påvirkning på utviklingen av hjernen og påfølgende vansker med evne til regulering (Amble & Dahl-Johansen, 2016, s. 69).

I traumesensitiv omsorg arbeides det med at barn skal forstås, møtes med trygghet og kjærlighet, selv om det kan oppleves at oppførselen deres oppmuntrer til det motsatte. I følge Steinkopf tror mange at dette innebærer at barna skal møtes uten grenser. Han viser videre til at dette er feil og en farlig misforståelse (Thorkildsen, 2019). Som omsorgsgiver vil det være nyttig å forstå hva atferden handler om, før man setter inn tiltak for å bedre fungeringen (Amble & Dahl-Johansen, 2016, s. 74). I følge Steinkopf er det tre gode grunner til å sette grenser. Den første er å skape emosjonell trygghet for barnet. Dette gjøres ved at du viser at

det går an å lene seg til deg som voksen. At du er sterk nok til å ta ansvar, og at du tåler det. Da tåler du også å si nei. Du viser barnet at du kan skape trygghet, ved å være en god og trygg leder. Den andre grunnen for grensesetting, er å hindre barnet fra å bli skadet eller skade andre. Den siste grunnen er at barna skal lære samfunnets normer og regler. Som voksen synliggjør du ovenfor barnet hvordan de kan tilpasse seg fellesskapet (Thorkildsen, 2019). Straff og konsekvenser kan øke barnets følelse av utrygghet og føre til mer av den atferden man ønsker å fjerne. Kunnskap om tilknytning og traumer vil føre til at omsorgspersonene forstår mer og velger bedre tiltak (Amble & Dahl-Johansen, 2016, s. 74).

3.5.1 Trygghet

Enslige mindreårige er en sammensatt gruppe. De har sine individuelle historier, men det er også noen fellestrekk og ikke minst: De formidler noen felles behov. Stikkord som tillit, anerkjennelse, bekreftelse, respekt og omsorg er ord som går igjen. Barn og ungdom som har opplevd svik, tap og usikkerhet, trenger en bo- og omsorgssituasjon som skaper trygghet, hvor det er tilgjengelige voksne som kan fungere som veiledere i en situasjon hvor mye må læres på nytt (Berg, 2020, s. 205).

Den første grunnpilaren i traumesensitiv omsorg er trygghet. Opplevelse av trygghet blir det viktigste fokusområdet for omsorgspersonene. Dette er begrunnet i moderne hjerneforskning, som viser at traumatiserte barn ofte har et hypersensitivt nervesystem, hvor "alarmen" går konstant, og på tidspunkt og i situasjoner som kan virke uforståelig for de rundt. Når alarmen går, sprøytes stresshormoner i blodbanen, og barnet mister kontakten med den delen av hjernen som er fornuftig og reflekterende (Jørgensen & Steinskopf, 2013, s. 12).

Trygghet inneholder mange elementer. To opplagte behov vil være fysisk og emosjonell trygghet. Forutsigbarhet, tilgjengelighet, ærlighet og åpenhet er også sentralt for å lykkes i å skape trygge miljøer for barn og andre traumeutsatte. Det er også viktig å la barna være med på å bestemme en del over livene sine og at man som omsorgsperson forklarer dem om situasjonen de er i når det angår dem. Traumatiserte unge mennesker kan ofte ha en utfordrende atferd som kan vekke kontrollerende og straffende reaksjoner fra omsorgspersonene. Dette kan igjen føre til at miljøet oppleves som utrygt for barnet. Utfordrende atferd kan hos traumatiserte barn og unge ofte være uttrykk for psykisk smerte (Bath, 2008, s. 19).

Helbredelse av barn med komplekse traumer må starte med å skape en grunnleggende atmosfære av trygghet. Traumatiserte mennesker har ofte utviklet en utrygghet. Mennesker de trodde var gode, viste seg å kunne gjøre fryktelige ting. Når barn krenkes tidlig i livet, blir det skapt en grunnleggende utrygghet som de tar med seg inn i nye relasjoner. Utrygghet er tett forbundet med tap av kontroll. Det er derfor svært viktig å gi barnet en opplevelse av at det har kontroll over eget liv, så langt dette er mulig. Trygghet er et grunnfjell i vår eksistens og en forutsetning for å kunne fungere i hverdagen (Andersen, 2014, s. 58-59).

3.5.2 Relasjon

Det som gjør EMA spesielt sårbare, er nettopp at de er frarøvet sine nære relasjoner som kunne virket beskyttende. Det å tilrettelegge for at de kan knytte varige og nære relasjoner til nye voksne, vil gi barna forutsetning for å kunne fungere så godt som mulig (Bræin & Christie, 2020, s. 258). God kommunikasjon er en forutsetning for god omsorgsutøvelse, og for at barn og unge skal kunne ytre seg, delta og bli hørt. I møte med EMA kan god kommunikasjon hevdes å være både spesielt viktig og spesielt utfordrende. Det at disse barna en enslige, gjør at de har et særlig stort behov for trygghet, både når det gjelder å forstå sin nye tilværelse i Norge, og få gode relasjoner med profesjonsutøverne og andre (Kjelsaas, 2020, s. 173).

Traumeutsatte barn har ofte lært å forbinde voksne med vonde følelser. Dette kan føre til at de møter voksne med mistenksomhet, unnvikelse eller uvennlighet. Omsorgspersoner rundt barnet må opptre respektfullt, være anerkjennende og sensitive ovenfor barnet. Som omsorgsperson er det også viktig å være oppmerksom og reflekterende rundt egne reaksjoner. Dette vil kunne hjelpe barn og voksne med å utvikle relasjoner og tilknytning (Amble & Dahl-Johansen, 2016, s. 69).

Et viktig element i sunne relasjoner mellom mennesker er at vi kan være trygge på hverandre, og ha tillit til at våre opplevelser, perspektiver og følelser blir tatt på alvor. Dette innebærer at vi kan føle tilhørighet, samtidig som vi opplever at vi bestemmer over oss selv (Andersen, 2014, s. 59). Å kunne søke hjelp, støtte og trøst hos et menneske barnet stoler på når det har det vanskelig, er viktig av mange grunner. Først for følelsesmessig støtte, videre for anerkjennelse av opplevelsen barnet har hatt og senere for bearbeiding og integrering av de vonde opplevelsene. Alt dette er viktig for barnets opplevelse av trygghet. Hvis barnet ikke

har mulighet til å nyttiggjøre seg relasjoner med andre, blir det alene med vonde tanker og følelser (Andersen, 2014, s. 60-61).

3.5.3 Følelserregulering

Følelserregulering er en lært, ikke medfødt evne. Denne opplæringen skjer ved at omsorgspersoner opptrer trøstende og beroligende ved hjelp av med stemmeleie, kroppsholdning og benevnelse av følelser. Inntil barnet kan regulere følelsene selv, vil omsorgspersonene kunne hjelpe dem ved samregulering (Amble & Dahl-Johansen, 2016 s. 69-70). Vi kan ikke fjerne barnas opplevelser av frykt, savn, avvisning eller skam. Men ved å være en regulator for de u håndterlige følelsene, inntil de er i stand til å regulere seg selv, kan vi hjelpe dem til og etterhvert bli i stand til å møte smerten og plassere den i fortiden. Samregulering av følelser innebærer å møte barnet på følelsen som ligger under atferdsuttrykket (Jørgensen & Steinskopf, 2013, s. 13).

Samspillsproblemer mellom barn og voksne, eller voksne seg i mellom har ofte forankring i at barnas eller den unges panikk og kaos slår inn i de voksne. Når kaos og panikk slår inn i de voksne, kan de ikke lengre representere støttende og troverdige relasjoner. Det er en forutsetning av de voksne over tid må tåle barnets eller ungdommens panikk og kaos, uten å selv bli kaotisk eller panisk (Larsen, 2018, s. 42). En vedvarende konsekvens av komplekse traumer er at personen ikke blir i stand til å regulere følelser og impulser. Et viktig fokus i arbeid med traumatiserte barn og unge vil være å lære og støtte dem til å utvikle nye måter å håndtere følelser og impulser på (Barth, 2008, s. 20).

Å kunne regulere affekter er svært viktig for å kunne fungere godt i både sitt eget liv og i samspill med andre. Den mest signifikante konsekvensen av tidlige relasjonelle traumer er tapet av evnen til å regulere affektens intensitet og varighet. Dårlig utviklet følelserregulering bidrar til at barna får store utslag på en rekke normale følelser. Frustrasjon eskalerer til sinne og raseri, og skuffelse synker ned i bunnløs fortvilelse og depresjon. Den minste bevegelse i stemningsleie kan få store følelsesutslag. Disse utslagene kan være uforståelig for både barnet og omgivelsene (Andersen, 2014, s. 61).

Grunnlaget for alle affektene blir lagt tidlig i livet, mens utviklingen av følelser skjer gjennom hele livet. En persons opplevelse av følelser blir i stor grad påvirket av erfaringer og utviklingen av vanemessige mønstre som organiserer hvordan følelser blir opplevd og

kommer til uttrykk. Det er også en sentral del av menneskers personlighetsutvikling. Forskning bidrar til at det stadig er større belegg for å si at manglende følelsesregulering og integrering er en kilde til de fleste psykiske lidelser (Andersen, 2014, s. 62).

4.0 Drøfting

Med grunnlag i valgte forskningsartikler og annen faglitteratur, vil jeg i denne delen av oppgaven drøfte problemstillingen min. Ut i fra de presenterte begrepene jeg har brukt i teoridelen, vil jeg drøfte hvordan traumesensitiv omsorg kan påvirke den profesjonelle omsorgen i møte med EMA. Drøftingen vil ta for seg funn i lys av teorien og drøfte både hva traumesensitiv omsorg kan fremme, men også utfordringer ved bruk av denne tilnærmingen. Jeg ønsker å få frem flere sider av traumesensitiv omsorg, ved å se på metoden med et kritisk blikk. Jeg vil også bruke eksempel på situasjoner jeg selv har erfart i praksis, noe som kan bidra til mer et utfyllende svar til både tema og problemstilling.

4.1 Traumesensitiv omsorg i møte med EMA

I lys av presentert teori og forskning har det kommet frem et bilde av hvordan man jobber traumesensitivt i møte med EMA. Selv om en metode kan vise til positive virkninger for en spesifikk gruppe, er det ikke dermed sagt at den vil fungerer like godt for alle. Metodens positive virkninger, skal ikke gjøre at den blir fritatt fra kritiske blikk. Det vil også dukke opp utfordringer som er knyttet til arbeid og utøvelse av traumesensitiv omsorg. Kan for mye fokus på traume og traumesensitivitet risikere et redusert hensyn til hvert enkelt individ sine behov?

Det å utøve profesjonell omsorg er komplisert, da alle barn og unge har ulike behov og forutsetninger. Noen av barna og ungdommene kan være tause i ankomstfasen, i form av at de gir lite informasjon og seg selv og fortiden sin (Skårdalsmo & Harnischfeger, 2017, s. 7). Det kommer frem av undersøkelsen til Skårdalsmo & Harnischfeger (2017) at barna etterlyser at de voksne gjør seg kjent med deres individuelle behov og ståsted og at de prøver å forstå situasjoner slik barna selv opplever dem. For at omsorgsgiverne skal greie dette, må de klare balansegangen mellom forventninger de har til tilpasning hos barna og forståelse for den krevende situasjonen de befinner seg i, både i ankomstfasen og etterpå (Skårdalsmo & Harnischfeger, 2017 s. 16).

Som tidligere nevnt, blir opplevelse av trygghet det viktigste fokusområdet for omsorgspersonene (Jørgensen & Steinskopf, 2013, s. 12). Skårdalsmo & Harnischfeger (2017) påpeker at arbeid med barn i en utfordrende livsfase setter omsorgsgivere i mange dilemmaer. Som omsorgsgiver skal man være forståelsesfull og sensitiv ovenfor barn man ofte ikke forstår hverken språklig eller atferdsmessig. Man skal være tilgjengelig for relasjon, selv om barna av flere grunner eller tause eller utagerende (Skårdalsmo & Harnischfeger, 2017, s. 15).

Sosialarbeidere står ofte i konfliktfylte situasjoner, hvor man må handle raskt og konkret, ofte med begrenset tid og ressurser (Rugkåsa et. al, 2017, s. 66). På en annen side skal man være sensitiv og empatisk, slik at barna og ungdommene opplever seg sett (Ruud, 2011, s. 155). I møte med EMA, skal man være tilgjengelig for relasjon selv om barna av flere grunner eller tause eller utagerende. Å sørge for tilgjengelighet og trygge rammer, samtidig som man ofte står i konfliktfylte situasjoner, kan imidlertid by på utfordringer og være en krevende oppgave å mestre til en hver tid. Noen voksne vil av ulike årsaker kunne streve med å tåle avvisning eller andre emosjonsuttrykk hos barna. I slike situasjoner kan det da være lett å reagere på en følelsesmessig ureflektert måte, noe som kan virke negativt overfor barna. Alt dette arbeidet innebærer, kan medføre belastninger hos omsorgsgiver (Skårdalsmo & Harnischfeger, 2017, s. 15).

Kan slike utfordringer påvirke den traumesensitive omsorgen? Som omsorgsperson vil man trolig stå i situasjoner hvor det er utfordrende å holde fast ved det traumesensitive omsorg krever. Situasjoner som innebærer utagering kan oppleves som uoversiktlig og kaotisk. Ikke bare for omsorgspersoner, men også for de som er rundt. Hvordan påvirker det barna og ungdommene dersom den opplevde tryggheten svekkes? Barna kan bli frustrert og forvirret, noe som igjen kan føre til at tillitten til omsorgspersonene kan bli svekket. Står man ofte ovenfor situasjoner hvor barna blir utrygge på omsorgspersonene sine, kan dette risikere at barna får utfordringer knyttet til relasjon og tillit i møte med menneskene som skal ivareta dem. Dette kan videre føre til at intensjonen med traumesensitive omsorg blir svekket.

4.2 Skolegang og aktiviteter

Mange EMA er svært motiverte for å gå på skole. De viser stor utholdenhet, til tross for at det er utfordrende å bli en del av et nytt utdanningssystem. Mange EMA kommer fra skolesystem med andre læringskrav og metoder, og de kan også ha svært mangelfull skolegang (Lidén,

2017, s. 227). Barowsky & McIntyre (2010) påpeker at det vil være viktig for lærere å utvikle en omfattende forståelse for hvilke emosjonelle påkjenninger EMA har vært utsatt for (Barowsky & McIntyre, 2010, s. 166). Skolen er en viktig arena for utvikling, hvor barna og ungdommene tilbringer mye tid. Når lærere og andre ansatte ved skolen har fokus på at det kan ligge traumer bak en uforståelig atferd, blir det videre tilrettelagt for forståelse. En forståelse av barnet og hva som ligger bak atferden, kan bidra til å bygge trygge relasjoner. Som tidligere nevnt, er relasjon den andre grunnpilaren i traumesensitiv omsorg. Det å tilrettelegge for at EMA kan knytte varige og nære relasjoner til nye voksne, vil gi barna forutsetning for å kunne fungere så godt som mulig (Bræin & Christie, 2020, s. 258). Alt som kan tilrettelegges slik at skolesituasjonen blir positiv, vil ha god innvirkning. Dette kan være leksehjelp eller støtte til å komme seg på skolen. Å ha et fokus på det skolefaglige, kan være en fin arena å samhandle med voksne på. Det kan oppleves som mer nøytralt, hvor man ikke er opptatt av tidligere belastninger. (Ruud, 2011, s. 228). Samtidig påpeker Valenta & Garvik (2019) at skolen kan hjelpe barna og ungdommene å flytte oppmerksomheten bort fra sine bekymringer og sin vanskelige juridiske situasjon (Valenta & Garvik, 2019, s. 137). På denne måten kan læringssituasjoner både på skolen og i hjemmet, bidra til å styrke relasjoner mellom EMA og voksne som skal ivareta dem.

Å kunne gå på skole og omgås jevnaldrende, betyr mye for unge flyktningers psykososiale tilpasning i det nye samfunnet. Etter en fortid preget av krig, uro, oppbrudd, avbrutt skolegang og stor usikkerhet, kan skolehverdagen bidra til å normalisere livet for flyktningbarn og unge (Pastoor, 2020, s. 227). Tilgang til skolen, som et sted å lære og et sted å være, er av avgjørende betydning for å gi EMA muligheten til å kunne utvikle seg og ta i bruk sitt fulle læringspotensial når de skal finne sin plass i Norge. Ved å skape rom for trygghet, tilhørighet og mestring kan skole fremme EMA sin læring og utvikling, så vel som deres psykososiale tilpasning til det norske samfunnet. Pastoor hevder at deltakelse i skolen kan hjelpe flyktningbarn- og ungdommer med å bygge opp den nødvendige kompetansen og forståelse som angår vesentlige sider av sin nåværende tilværelse, men også fremtiden i Norge (Pastoor, 2020, s. 228).

Dette støtter også opp det Barowsky & McIntyre (2010) hevder om at skolen kan bidra som et innflytelsesrikt middel som kan bidra til sosial tilpasning, som igjen kan virke beskyttende for EMA. Videre hevder Barowsky & McIntyre at det å gjøre barna og ungdommene trygge på at

omsorgsgivere, autoriteter eller andre voksenpersoner ønsker å hjelpe dem, krever etablering av tillit. På en annen side skal dette gjennomføres samtidig som mange EMA har hatt vonde erfaringer med autoritetspersoner tidligere. Mange har opplevd svik og trusler utført av autoritetspersoner i hjemlandet, eller underveis på flukten. Det vil være nyttig å legge til rette for at barna forstår at skolen er et trygt sted å være, hvor det ikke finnes trusler eller straff (Barowsky & McIntyre, 2010, s. 166). På denne måten kan man skape trygghet og legge til rette for at barna forstår at ikke alle vonde historier repeterer seg.

Selv om mange strever over tid, og tankene forstyrres av usikkerheten, står skolen likevel for de fleste som et frirom og daglig pusterom. I tillegg til å være en arena for jevnaldrende, er skolen et sted hvor de møter lærere som bryr seg. Skolen symboliserer framtidsdrømmen: å studere, skaffe seg jobb og utvikle seg. I det ligger det en fremtidsoptimisme og et håp som de mindreårige ser ut til å dele, til tross for at usikkerheten omkring fremtiden er stor for mange (Lidén, 2017, s. 134). På den ene siden kan skolen symbolisere fremtiden, på en annen side kan EMA også møte dilemmaer i forhold til skolegang. Et dilemma kan være at de ikke vet om de skal bli eller dra, og dermed kan være usikker på hvilken utdanning det er vits i å satse på? Lære norsk? Lære data? Eller bruke tid på å lære å takle sine egne stressreaksjoner? (Ruud, 2011, s. 225). Igjen kan man se et eksempel hvordan situasjonen rundt ventetiden påvirker EMA.

Helsedirektoratet sin nasjonale veileder for helsetjenester til asylsøkere, flyktninger og familiegjenforente påpeker følgende: Sosial støtte og aktivisering er viktig for å skape struktur og forebygge psykososiale problemer. Det vil være behov for aktivitetstiltak for å unngå passivisering under opphold i mottak. Dette gjelder både for barn og voksne, men spesielt vil tiltak som forhindrer passivitet være viktig for EMA. Sysselsettingstiltak bør være en del av det som tilbys også under tiden i mottak. En mest mulig normal hverdag selv i en unormal livssituasjon, vil kunne bidra til selvstendighet, tilhørighet og mestringsevne (Helsedirektoratet, 2020).

I en vanskelig ventetid vil det være positivt for barn og unge å kunne fylle tiden med meningsfulle aktiviteter. Flere asylmottak og omsorgssentre gjør en god jobb ved å ha et tilfang av aktivitet som barn og ungdommer kan delta i (Ruud, 2011, s. 229). I undersøkelsen til Skårdalsmo og Harnishfeger (2017) kommer det frem at flere av barna og ungdommene satt stor pris på at voksne tok dem med på aktiviteter som fotball, svømming eller tur i

skogen. Dette opplevdes som befriende og en måte å få noe avstand til vanskelige følelser. Samtidig kommer det frem at det å lære nye ferdigheter og delta på arenaer hvor det er andre ungdommer, bidro som et integrerende tiltak (Skårdalsmo & Harnishfeger, 2017, s. 13).

I løpet av min praksisperiode opplevde jeg hvor viktig vennskap var for barna og ungdommene. Mange av vennene hadde de fått gjennom skole og fritidsaktiviteter. Det var ofte overnattingsbesøk i helgene, noe som gjorde at barna tok ansvar for hverandre. Jeg opplevde at de vennskapelige relasjonene tydelig fremmet både trygghet og mestring. Jeg vil også påpeke hvilke glede det ga guttene å være en del av det lokale fotballaget. Halvparten av barna på omsorgssentret spilte fotball. Jeg husker spesielt episode hvor guttene spilte fotballkamp. Personalet hadde fått med seg den andre halvparten av beboerne for å se på kampen. Guttene ble veldig glade for å se at alle hadde lyst å se dem spille. Det var tydelig en svært god opplevelse for fellesskapet på omsorgssenteret. Videre så jeg hvilken positiv innvirkning aktivitet hadde på både humør og søvn. Det å kunne gå til sengs etter å ha vært sosial og i fysisk aktivitet, opplevde jeg som en vesentlig faktor for økt livskvalitet hos barna og ungdommene jeg møtte på omsorgssentret.

4.3 Mestring, informasjon og tillit

I undersøkelsen til Skårdalsmo & Harnischfeger (2017), kommer det frem at en ungdom mener de fikk for mye frihet da de nylig var kommet til landet, og at det ikke alltid opplevdes så bra. Istedenfor at barna kunne dra alene til nærmeste storby, ønsket han at «det må være noen med dem alltid, og vise rundt og sånt» (Gutt, 17). På den ene siden har barna og ungdommene opplevd mye selvstendighet. Mange av dem har måttet klare seg selv frem til de kom til Norge. De har ofte vært på flukt over lengre tid, alene, eller med andre voksenperson enn foreldrene sine. Samtidig som de er barn, og ofte traumatiserte barn, har de tatt mye ansvar og har ofte et driv i arbeidet for å skape seg en bedre framtid. Barna kan kanskje se på seg selv som mer voksen enn hva omsorgspersonene gjør. På en annen side er de fortsatt barn, som vil ha behov for veiledning, støtte og beskyttelse. Videre er mange av disse barna i en alder der de utviklingsmessig skal frigjøre seg mer fra voksne og oppnå autonomi. Dette gir grobunn i dilemmaer knyttet til omsorgen for EMA (Skårdalsmo & Harnischfeger, 2017, s. 19).

Videre kommer det frem i undersøkelsen at ungdommene opplever at finnes så mange ulike regler på institusjonen og at reglene kan skifte over tid, men også ut i fra hvilke ansatte som er

på jobb. De forteller videre at enkelte ansatte stadig lager nye regler, noe som kan være kilder til misforståelser og konflikt. Noen barn beskriver hvordan konflikter kan eskalere, eksempelvis hvis reglene er ulike avhengig av hvem som er på jobb. Det kan være tilsynelatende bagateller som fører til utagering hos barna. Men bak bagatellene viser beretningene at barna ofte ikke opplever seg respektert og tatt på alvor (Skårdalsmo & Harnishfeger, 2017, s. 13).

På den ene siden presiserer undersøkelsen at det er ekstra viktig at vi hjelper EMA med å skape mening og forutsigbarhet, både i regler og annet som angår dem. Gjennom dette arbeidet vil også vi bli litt klokere og forhåpentligvis forstå disse ungdommene enda bedre (Skårdalsmo & Harnishfeger, 2017, s. 19). På den andre siden forteller en gutt (16) at det er stor forskjell på hvordan de voksne synliggjør reglene ovenfor barna. Gutten påpeker videre hvor stor forskjell det er mellom tenkemåten der han kommer fra og her i Norge. Samtidig retter gutten fokus på at det som tas for gitt i én kultur, kan være helt uforståelig i en annen (Skårdalsmo & Harnishfeger, 2017, s. 13). Gjennom eksempelet ser man viktigheten av å gi reglene mening. Det kan også stilles spørsmål ved at barna må tilpasse seg nye regler ut i fra hvem som er på jobb. Samsvarer dette med hvordan den traumesensitive omsorgen skal utføres? Opplevelse av uforutsigbarhet, kan i noen tilfeller føre til svekket trygghet. Noe som videre kan svekke tilliten EMA har til omsorgspersonene som skal sørge for å skape trygghet og forutsigbarhet i hverdagen deres. Som tidligere nevnt, kan slike situasjoner risikere å svekke den traumesensitive omsorgen i møte med EMA.

Valenta og Garvik (2019) hevder at mestring og informasjon henger nøye sammen, noe som også understrekes av asylmyndigheter og tjenesteytere (Valenta & Garvik, 2019, s. 139). Samtidig som Skårdalsmo & Harnishfeger påpeker at regler synes å bli opplevd som mer akseptable når de gir mening for barnet (Skårdalsmo & Harnishfeger, 2017, s. 14). Det å få avslag på et spørsmål, uten en forståelig begrunnelse, kan av barna oppleves som en brå avvisning. Her kan også begrepet om kultursensitivitet trekkes inn. Vi må huske at regler ofte er kulturelt forankret, og at man ikke skal ta for gitt at norske regler gir mening for ungdommer fra andre kulturer (Skårdalsmo & Harnishfeger, 2017, s. 19). På den ene siden kan det tenkes at reglene er vanskelig å forstå ut i fra kultur, på en annen siden er det også et språklig aspekt av saken. Det kan oppstå situasjoner hvor EMA gir uttrykk for at de har forstått, men likevel ikke har fått med seg informasjonen som har blitt formidlet. Som omsorgsperson har man ansvar for at barna og ungdommene har forstått. Når en regel eller et

budskap er forstått og akseptert, kan det bidra til forståelse og mestring hos barnet. Dette kan igjen bidra til å styrke relasjonen og tillitten mellom EMA og omsorgsgivere.

Som tidligere nevnt, preges hverdagen til EMA av mye usikkerhet og venting. I følge Valenta & Garvik (2019) sin undersøkelse, forteller en enslig mindreårig fra Afghanistan følgende: Nå er jeg under myndig alder. Derfor er jeg ikke så redd. Men fordi jeg ser at mange av vennene mine blir hentet av politiet tenker jeg på hvordan det skal skje med meg en dag ... så det er det jeg tenker på. Så når jeg har grublet veldig mye og sånn, kan jeg ikke lukke øyene, da blir jeg bare våken hele tiden (Valenta & Garvik, 2019, s. 134). Ut i fra situasjonen som er beskrevet ovenfor, kan man se et eksempel på hvilken grad ventetiden kan oppleves som skremmende og usikker. Det skildrer også hvordan tunge tanker og følelser påvirker guttens tankemønster og mangel på søvn.

I den første tiden etter ankomst til Norge vil det være vanskelig for barna og ungdommene å vite hvilke roller ulike personer har. Det er derfor viktig med tydelig kommunikasjon rundt roller. EMA møter mange mennesker som trenger informasjon om dem, noe som kan føre til engstelse for hva informasjonen skal brukes til. Dette kan knyttes til bekymring rundt asylsøknaden, og at all informasjon skal videreføres til UDI. En mest mulig tydelig definering rundt samtalers hensikt og de ulikes roller, kan bidra som hjelp. Det kan likevel være problematisk for EMA å skille ulike personer og systemer fra hverandre (Ruud, 2011, s. 229).

Jeg ønsker å tilføre erfaringer fra egen praksis for å belyse det overnevnte. Flere EMA jeg møtte i praksis, kunne fortelle om vonde opplevelser knyttet til autoritetspersoner i løpet av flukten. Et eksempel kunne være at de hadde opplevd politiet som veldig ulikt fra land til land. Når de ankom Norge, opplevde barna det norske politiet som trygt og beskyttende. Det førte i flere tilfeller til misforståelser rundt hvilke arbeidsoppgaver politiet hadde. Det oppstod situasjoner hvor barna og ungdommene kunne oppsøke politi i forhold til uenigheter og diskusjoner i hverdagslivet. De kunne også kreve at personalet skulle tilkalle politiet i situasjoner hvor det utelukkende ikke var nødvendig med politiets ressurser. Dette førte til flere samtaler for å sørge for at barna og ungdommene forstod politiets mandat og forklare at politiet ikke skulle tilkalles i hver situasjon som ble oppfattet som urettferdig i hverdagen.

Selv om de aldersmessig er mindreårige, har de i mange år måttet være selvstendige. De har flyktet og søkt asyl i et nytt land og har måttet stole på egne krefter. Mange har allerede før flukten måttet ta voksenroller. Situasjonen deres har krevd at de har måttet tatt mer ansvar enn

de fleste andre på egen alder. Møtet med Norge snur mye av dette på hodet. Ved ankomst blir de plassert på asylmottak og innlemmet i et system som gir dem lite handlingsrom. Samtidig skal de lære å beherske et nytt samfunn – med nytt språk, nye normer, regler og krav – både faglig og sosialt (Berg, 2020, s. 206)

Gjennom intervjuene til Valenta og Garvik (2019) forteller flere av ungdommene at de opplevde manglende sammenheng mellom det de hadde forventet ville være resultatet av alle påkjenninger de hadde gjennomgått for å komme til Norge, og måten de blir behandlet på av norske asylmyndigheter. Ungdommene reagerte både emosjonelt og med handling på midlertidighet og avslag av asylsøknaden. Ungdommene var tydelige på at det var norske asylmyndigheter som hadde satt dem i den vanskelige situasjonen de befant seg i (Valenta & Garvik, 2019, s. 135).

Videre kommer det frem at dette setter tjenesteytere i en konfliktfylt rolle. På den ene siden har de rollen som omsorgsgiver, på den andre siden finne man rollen som representant for systemet og UDIs retningslinjer. Ungdommene anser UDI og asylmyndigheter som en motstander (Valenta & Garvik, 2019, s. 140). Som nevnt i teorien, er relasjon er en av de tre grunnpilarene i traumesensitiv omsorg. Det å tilrettelegge for at EMA kan knytte varige og nære relasjoner til nye voksne, vil gi barna forutsetning for å kunne fungere så godt som mulig (Bræin & Christie, 2020, s. 258). Skårdalsmo & Harnischfeger (2017) påpeker at omsorgspersoner må kunne tilby seg selv som tilknytningspersoner, samtidig som de må tale å bli avvist, men fortsatt klare å vise barna respekt og gjensidighet (Skårdalsmo & Harnischfeger, 2017, s. 19). Gjennom dette eksempelet kan man se hvordan ventetid og usikkerhet kan sette relasjoner mellom EMA og omsorgsgivere på prøve. Det viser også til at det kan oppstå konflikter rundt relasjoner, noe som videre stiller krav til omsorgspersonene.

For mange EMA vil det oppleves som om livet stopper opp i den tiden de venter på svaret på asylsøknaden. I møte med barna og ungdommene vil kommentarer som handler om fortid og fremtid, uavhengig av svaret på søknaden, kunne medvirke til en opplevelse av et sammenhengende liv. Selv om barna og ungdommene opplever å være i en belastende ventesituasjon, stopper ikke utviklingen deres opp. Det vil være positivt å medvirke til at EMA får opplevelse av mening og sammenheng i en usikker tilværelse (Ruud, 2011, s. 230).

5.0 Avslutning

Formålet med litteraturstudiet mitt var å svare på følgende problemstilling: Kan traumesensitiv tilnærming fremme god omsorg i møte med EMA? Videre har jeg presentert sentrale temaer jeg opplever som betydningsfulle for å belyse problemstillingen min. Informasjon om EMA og hvem som har ansvaret for å ivareta dem, og videre hvilke rammer som preger hverdagen deres etter ankomst har vært sentralt. Samtidig har det vært fokus på hvilke kunnskaper omsorgsgivere bør ta med i møte med denne sårbare gruppen barn og unge. I løpet av oppgaven har jeg fått en større forståelse rundt hva som kan legges til rette for at traumeutsatte EMA kan sikres et trygt og stabilt omsorgsmiljø. Videre har jeg sett viktigheten av tålmodige og forståelsesfulle omsorgspersoner som evner å se hvert enkelt barn og deres behov. Gjennom de tre grunnpilarene i traumesensitiv omsorg har jeg fått frem hvordan denne tilnærmingen kan bidra til å skape trygghet og gode relasjoner, samt hjelp til følelsesregulering. Det har også blitt drøftet ulike utfordringer som kan oppstå ved å bruke traumesensitiv tilnærming.

Det har vært viktig for meg ha fokus på EMA sine egne erfaringer rundt omsorgssituasjonen sin, samtidig å belyses hvilke utfordringer omsorgsgivere kan stå ovenfor i arbeid med denne gruppen. EMA sitter ofte på en rekke vonde opplevelser og erfaringer. De kan ha vært utsatt for krenkelser både før, under og etter flukten til Norge. Oppgaven viser at arbeidet med denne gruppen kan by på utfordringer. Som omsorgsgiver skal man stå i situasjoner og hjelpe barn som har opplevd brudd og svik i tidligere relasjoner. Det at barna og ungdommene kommer til Norge alene, gjør dem avhengig av å møte stabile omsorgspersonen etter ankomst. Oppgaven viser også hvilken betydning skolearenaen og fritidsaktiviteter har for EMA. Dersom profesjonelle omsorgsgivere kan sørge for en balanse mellom den traumesensitive omsorgen, samtidig som barna og ungdommenes interesser og behov blir ivaretatt, kan det legges til rette for en meningsfull hverdag, tross en usikker ventetid. Ved å legge til rette for trygghet, stabile relasjoner, mening og mestring – kan EMA rustes for nåtiden, men også en fremtid i Norge.

6.0 Litteraturliste

Amble, L. & Johansen, D. C. (2016). *Miljøterapi som behandling ved komplekse traumer hos barn og unge*. Oslo: Universitetsforlaget

Andersen, I. L. (2014). Traumebevisst tilnærming. I Søfteland, S. & Andersen, I. L. (Red.) *Seksuelle overgrep mot barn: traumebevisst tilnærming* (s. 54-67). Oslo: Universitetsforlaget

Barne- ungdoms og familiedirektoratet (Bufdir). (2012, 20. mars) *Hva nå? Informasjon om asylprosessen til enslige mindreårige asylsøkere* (Videoklipp) Hentet fra <https://www.youtube.com/watch?v=Zku11JT0ucA>

Barth, H. (2008). *The Three Pillars of Trauma-Informed Care*, 17(3), 17-21. Hentet fra <https://s3-us-west-2.amazonaws.com/cxl/backup/prod/cxl/gklugiewicz/media/507188fa-30b7-8fd4-aa5f-ca6bb629a442.pdf>

Barowsky, I., E. & McIntyre, T. (2010). Migration and Relocation Trauma of Young Refugees and Asylum Seekers: Awareness as Prelude to Effective Intervention, *Childhood Education*, 86:3, s. 161-168, <https://doi.org/10.1080/00094056.2010.10523138>

Berg, B. (2020). Bosetting, vennskap og overgang til voksenlivet. I K. Eide (Red.), *Barn på flukt: Psykososialt arbeid med enslige mindreårige flyktninger* (s. 189-207). Oslo: Gyldendal Akademisk.

Bræin, K., M & Christie, J., H. (2020). Terapi med enslige mindreårige flyktninger og asylsøkere. I K. Eide (Red.), *Barn på flukt: Psykososialt arbeid med enslige mindreårige flyktninger* (s. 257-277). Oslo: Gyldendal Akademisk.

Christie, J. H, Døhlie, E. & Eide, K. (2011). Omsorgen for enslige mindreårige flyktninger og asylsøkere, *Barn i Norge 2011*, s. 58-73

Hentet fra <https://openarchive.usn.no/usn-xmlui/handle/11250/2438347?locale-attribute=no>

Dalland, O. (2017). *Metode og oppgaveskriving* (6.utg) Oslo: Gyldendal Akademisk

Eide, K. & Lidén, H. (2012) Mottak av enslige mindreårige asylsøkere. I Valenta, M & Berg, B. (Red.) *Asylsøker i velferdsstatens venterom* (s.181-204) Oslo: Universitetsforlaget

Helsedirektoratet (2009). *Migrasjon og helse – utfordringer og utviklingstrekk* (IS-1663)
Oslo: Helsedirektoratet

Helsedirektoratet (2020, 24.april). Helsetjenester til asylsøkere, flyktninger og familiegjenforente Hentet fra <https://www.helsedirektoratet.no/veiledere/helsetjenester-til-asylsokere-flyktninger-og-familiegjenforente>

Jørgensen, T.W, & Steinkopf, H. (2013). Traumebevisst omsorg. *Fosterhjemskontakt*, 1, 10-17.

Kjelsaas, I. (2020). Samtaler med enslige flyktningbarn. I K. Eide (Red.), *Barn på flukt: Psykososialt arbeid med enslige mindreårige flyktninger* (s. 173-188). Oslo: Gyldendal Akademisk.

Larsen, E. (2018). *Miljøterapi med barn og unge. Organisasjonen som terapeut* (3.utg) Oslo: Universitetsforlaget

Lidén, H. (2017). *Barn og migrasjon: Mobilitet og tilhørighet* Oslo: Universitetsforlaget

Pastoor, L. d. W (2020). Skolen – et sted å lære og et sted å være. I K. Eide (Red.), *Barn på flukt: Psykososialt arbeid med enslige mindreårige flyktninger* (s. 208-231). Oslo: Gyldendal Akademisk.

Rugkåsa, M., Ylvisaker, S. & Eide, K. (2017). *Barnevern i et minoritetsperspektiv* (1.utg) Oslo: Gyldendal Akademisk

Ruud, A.K. (2011). *Hvorfor spurte ingen meg? Kommunikasjon med barn og ungdom i utfordrende livssituasjoner* Oslo: Gyldendal Akademisk

Skytte, M. (2019). *Etniske minoritetsfamilier og sosialt arbeid* Oslo: Gyldendal Akademisk

Skårdalsmo, E., M. B. & Harnischfeger, J. (2017). Vær snill! - Råd fra enslige mindreårige asylsøkere og flyktninger til voksne omsorgsgivere *Tidsskriftet Norges Barnevern*, 94 (01), 6-21 <https://doi.org/10.18261/issn.1891-1838-2017-01-02>

Stang, G., E. (2020). Den rettslige reguleringen av omsorgssituasjonen. I K. Eide (Red.) *Barn*

på flukt: Psykososialt arbeid med enslige mindreårige flyktninger (s. 138-148). Oslo: Gyldendal Akademisk

Sommerseth, K. (2017, 13. juli). Barn på flukt. Hentet fra <https://www.reddbarna.no/nyheter/barn-paa-flukt>

Thorkildsen., L, S. (2019, 20.mars). Jo, visst skal vi sette grenser. Hentet fra <https://rvtssor.no/aktuelt/251/jo-visst-skal-vi-sette-grenser/>

Valenta, M. & Garvik, M. (2019). Enslige mindreårige asylsøkere – opplevelser av mestring og midlertidighet, *Tidsskrift for velferdsforskning*, 22(2) s. 126-145
<https://doi.org/10.18261/issn.2464-3076-2019-02-03>

Høgskulen på Vestlandet

Bacheloroppgåve

BSV5-300 Bacheloroppgåve

Predefinert informasjon

Startdato:	13-05-2020 13:17	Termin:	2020 VÅR
Slutt dato:	20-05-2020 14:00	Vurderingsform:	Norsk 6-trinns skala (A-F)
Eksamensform:	Bacheloroppgåve	Studiepoeng:	15
SIS-kode:	203 BSV5-300 1 BO 2020 VÅR		
Intern sensor:	Inger Johanne Solheim		

Deltaker

Navn:	Isabell Langlo
Kandidatnr.:	337
HVL-id:	573632@hvl.no

Informasjon fra deltaker

Antall ord *:	10107	Inneholder besvarelsen	Nei
Egenerklæring *:	Ja	konfedensielt	
		materiale?:	

Jeg bekrefter at jeg har ja registrert oppgavetittelen på norsk og engelsk i StudentWeb og vet at denne vil stå på vitnemålet mitt *:

Jeg godkjenner autalen om publisering av bacheloroppgaven min *

Ja

Er bacheloroppgaven skrevet som del av et større forskningsprosjekt ved HVL? *

Nei

Er bacheloroppgaven skrevet ved bedrift/virksomhet i næringsliv eller offentlig sektor? *

Nei